

Domas Latvijas Zinātņu akadēmijas rudens pilnsapulcē

2016. gada 24. novembrī

Šovakar Rīgas Svētā Pētera baznīcā tiek noņemts priekšskars kādai gleznai, kura dzimusi Latvijas Zinātņu akadēmijas goda doktora un Rundāles pils direktora Imanta Lancmaņa darbnīcā. Gleznas nosaukums – “Kristus jautājums 2016. gada Lieldienās” (1. attēls). Jautājums tiešām ir eksistenciāls, jo šī gada Lieldienu nedēļa man pagāja Pakistānas komandējuma zīmē, kura Eiropas vaigā līdzīgi brūcēm Kristus rokās un kājās tika iecirsta ar eksplozijām Briseles lidostā un vainagota ar 80 sieviešu un bērnu bojāeju terorista izraisītā sprādzienā Pakistānas pilsētas Lahoras parkā tieši Lieldienās, kur svētku atpūtai bija pulcējušās kristiešu ģimenes. Šādi ārkārtas notikumi pasaulē atgadās arvien biežāk, bet vai mums pie tā ir jāpierod kā pie ikdienas? Ko slēpj priekšskars, gleznas vienā stūrī ļaujot pamanīt senlatviešu karavīru, kurš attēlots tā, kā reliģiska sižeta mākslas darbos redzami vēl trīs citi romiešu karavīri, kuriem bija dots uzdevums apsargāt Kristus kapu, lai pravieša sekotāji slepus nenolaupītu sava skolotāja mirstīgās atliekas un nesāktos spekulācijas par to, ka Kristus ir augšām cēlies. Tātad, sekojot Bībeles loģikai, no valdošo romiešu puses Kristus vēlamais stāvoklis ir palikt mūžīgi mirušam, jo, dzīvs būdams, viņš radīja neērtības.

Kā jums ir zināms, Imanta Lancmaņa ota mēdz runāt alegoriju valodā, un viņa darbos nekas nav nenopietni, bet visā patiesībā zīmējas uz mūsu šodienu. Tieši tāpat viņa lielformāta glezna “Latvija Muļķības, Naida, Skaudības, Slinkuma, Alkatības, Baudkāres un Nodevības ielenkumā” (2. attēls), varēja atrasties arī kādā ministrijā, Saeimā, Ministru kabinetā vai muzejā, jo tā tēlaini runā par mākslinieka izjūtām, vērtējot mūsu valsts gaitu pretī simtgadei un rosinot mainīt sabiedrības attieksmi gan pret Kristu, gan pret Latviju. Šodiena ir svētku diena, bet kas mani motivē runāt alegoriju valodā? Pretrunīgā pieredze, ka dažādu zemju zinātnes politikas veidotāju forumos esmu varējis iepazīt valstu augošo mērķtiecību savas zinātniskās kapacitātes pārvēršanā peļņas spējīgā produktā, bet ikreiz esmu bijis spiests kaunēties par to, ka nekur citur neesmu atradis tik ļoti apzagtu Zinātņu akadēmiju – savas valsts augstāko zinātniskās ekselences institūciju – kā pie mums. Zinātņu

akadēmija kā Latvijas alegorija Imanta Lancmaņa gleznā, vai kā Kristus, kura ķermeni no augšāmcelšanās sedz romiešu karavīru rūpīgi sargātais kapa vāks, mēģina celties un varētu to darīt vēl straujāk un vēl pamanāmāk, ja vien bijis tā, kā mūsu sabiedrībai pietrūkst visvairāk – drosmes, rīcībspējas, izlēmības, mērķtiecības un par visu vairāk – kopīgās gribas. Vai Jūs domājat, ka manu apziņu neplosa uzņēmēju vērtējums, kurā viņi salīdzina mūsu valsts pārvaldes negatīvo attieksmi pret uzņēmējdarbības vidi ar Igaunijā iedibināto augšupceļošo un attīstību veicinošo attieksmi. Vai gan šie gadījumi nav vērtējami kā anomālijas, kad ik dienas medijos atskan palīgā saucieni pēc glābiņa un vienīgā cerība tiek likta uz sabiedrības līdzjutību, aicinot ziedot aknu pārstādīšanas operācijai Baibai, vai sirds transplantācijai pazīstamam pasaules apceļotājam, Bērnu klīniskās slimnīcas remontam, vai nācijas svētvietas Rīgas Brāļu kapu restaurācijai un Likteņdārza pabeigšanai. Mums tikai jāpagaida vēl mazliet, un varbūt drīz sagaidīsim vēl vairāk valsti un mūs pazemojošus aicinājumus ziedot sirds operācijai vai zobu protēzēm arī kādam valstsvīram.

Mūsu valsts lielākais dārgums – talanti, zinātnieku ekselence, nācijas intelekta elite, kuru mēs šodien godinām, kopā ar uzņēmējiem patiesībā uztur to valsts daļu, kuras “politiskā atbildība” ļauj lietot laikā tecēt Paula Stradiņa Klīniskās universitātes slimnīcas korpusu jumtiem, kura novirza administratīviem tēriņiem rūpniecības un zinātnisko inovāciju attīstībai tik nepieciešamos tehnoloģiskās pārneses iekārtu līdzekļus, kura ļauj būvēt pasaulē visdārgākos tiltus, nefunkcionējošas slimnīcas mazapdzīvotos Latvijas nostūros un celtnes, kuru kvalitāte neiekļaujas pat celtnieku dotās divu gadu garantijas rāmjos. Bet domājam, ka ceļam ne jau diviem gadiem, bet vismaz vienam vai vairākiem mūžiem.

Decembra sākumā sekosim Nobela prēmijas piešķiršanas ceremonijai, redzot kā Nobela fonda akumulētie līdzekļi nonāk zinātnieku un miera cīnītāju rīcībā, gan morāli iepriecinot balvas saņēmējus par izcilu veikumu savā nozarē, gan stimulējot turpināt pētniecību cilvēces labā. Vai gan tas ir normāli, vai atbilstoši valsts prestižam, ka Latvijas Zinātņu akadēmijas Lielā medaļa kā mūsu valstī augstākais zinātnisko sasniegumu novērtējums daudzus gadus palika mērāms tikai ar akadēmiskās izcilības mēru, tam pievienojot bronzas medaļu un diplomu

ādas vākos pēc principa: tu jau tāpat gudrs, gan jau pārējo nopelnīsi pats. Nu jau vairākus gadus Lielās medaļas pielikumā ir arī iepriecinoša naudas balva, kuras piešķirēji – Borisa un Ināras Teterevu fonds – ir bijuši sekmīgi savā uzņēmējdarbībā un filantropiskā pašai izliedzībā atbalsta sociālus projektus mūsu valstī, medicīnu, augstāko izglītību, kultūru, Rundāles pils restaurāciju, teātri un mākslu, un arī Latvijas zinātni.

Taču vai tā tam ir jābūt? Vai tas ir normāli, ka reizi divos trijos gados par nozaru sasniegumiem valsts vārdā piešķiramo zinātnes balvu fonds ļauj stimulēt pieredzes bagātā un jaunā zinātnieka panākumus ar summām, kas ir mazākas vai vienādas ar vidējo mēnešalgu? Un ja mums ir jāatbild sev pašiem par to, kas motivē Latvijas zinātnieku darboties savā nozarē, tad domāju, ka es zinu atbildi, un vairumā gadījumu šis motivators nav materiālā atlīdzība, bet gan aizrautīga ziedošanās savai pētnieka kaislībai, jo kā gan jūs izskaidrosiet faktu, ka daudzi no jums paliek uzticīgi saviem zinātniskajiem institūtiem pat tad, kad tiek nodarbināti vien 0,1 vai 0,25 vai 0,5 slodžu apmērā. Jūsu devums savam institūtam un nozarei krietni pārsniedz valsts atdevi Jūsu garīgo spēju kompensācijai, un šī dilemma paliek nerisināta, un to mēs neatrodam arī partiju vēlēšanu programmās. Vai tiešām visas valsts funkcijas jāpārliet uz iedzīvotāju un uzņēmēju pleciem?

Šodien, svinot akadēmiskās ekselences svētkus Latvijas zinātnes izcilībām – Baltijas Stratēģisko pētījumu centra Valdes priekšsēdētājam, habilitētajam politisko zinātņu doktoram, LZA ārlietu sekretāram akadēmiķim Tālavam Jundzim un Paula Stradiņa Klīniskās universitātes slimnīcas Sirds ķirurģijas centra vadītājam, Rīgas Stradiņa universitātes profesoram un habilitētajam medicīnas un LZA goda doktoram Romanam Lācim, šeit pulcējušos akadēmiskās zinātnes pārstāvjus noteikti pilda prieks un lepnums par kolēģu talanta veikumu, par viņu ilggadīgi un augšup kāpjošo kvalifikācijas un meistarības spirāli, krājot mūžībai mūsu vēstures nozīmīgākos mirkļus, kā arī atdodot ģimenēm un Latvijas sabiedrībai pašu dārgāko – izglābtas dzīvības. Latvijas Zinātņu akadēmijas Lielās medaļas laureātiem šodien skanēs fanfaras, cildinājumi un pēc tam, kad viņu rokas būs brīvas no draugu un kolēģu sirsnīgajiem rokaspiedieniem, tajās guls pelnītās pateicības ziedi. Tā šoreiz būs gan akadēmiskās saimes, gan arī tās Latvijas sabiedrības pateicība, kurai Jūsu zinātniskais un dzīvību glābjošais darbs palīdz kā nācijai būt zinošai,

garīgi bagātai un fiziski veselai. Jūs esat mūsu nacionālā bagātība, mūsu zinātnes talantu kanons!

Mēs šodien piepulcinām Zinātņu akadēmijas ekselencei papildinājumu: īstenos un goda locekļus, ārzemju un korespondētājlocekļus. Kādu ceļamaizi mēs viņiem varam dot līdzī? Ar kādiem vārdiem stiprināt viņu atklājumu alkstošo garu? Ko novēlēt? Visdrīzāk Raiņa vārdus, ko grūtos brīžos mēs mēdzam sacīt sev, un šoreiz tie būs vietā arī jaunajiem kolēģiem: “Mēs būsim lieli tik, cik mūsu griba”.

1. attēls

2. attēls

